

## **Interjú Gyimóthy Gézával**

**Géza, kérlek, elsőként mondj néhány szót családi hátteredről, neveltetésedről.**

A Gyimóthyak ősi református család. Adásztevelen született édesapám egyedül tanult a nyolc gyermek közül, és lelkész lett. Azt a mai napig próbálom megélni, amit nagybátyáimtól láttam; ahogy minden nap mentek ki dolgozni a földre, de minden vasárnap ott voltak a templomban. Ezek az emberek Istennel és a földdel természetes, napi kapcsolatot tartottak; minden nap dolgoztak és minden nap imádkoztak. Magam is, hogy tíz éve nyugdíjas vagyok, naponta foglalkozom a szőlővel, krumplival, veteményekkel, de előtte minden reggel elolvasom az igét, azon rágódom, elmélkedem. És ma is, ha felkérnek egy-egy köszöntőre, hozzászólásra, akkor azt mondom, amit megéltem, amit átment a lelkemen. Úgy érzem, ez a lelki felkészülés hiányzik ma. Elfelejtjük, hogy az egyházban a gazdasági, jogi, szervezeti és minden más egyéb kérdés csak a második lépésnél kerülhet szóba. Az első az, hogy mi történik az egyes ember lelkében, és ehhez kapcsolódik az, amire a katolikus testvérek a szinodalitás szót használják, a közös út, az, amit együtt átélnek, megélnék keresztény emberek.

Édesapám olyan lelkész volt, akit nem tudtak megvenni a kommunisták. 1956 után meghurcolták a forradalmi nemzetbizottságban vállalt szerepe miatt. 1957 február elején szívbeteg édesanyám és mi hárman kisgyerek végig kellett nézzük amikor betörték a parókia ablakát, és kirángatták őt; borzasztó volt látni. Soha nem panaszkodott, de ütötték a lépét, a máját, úgyhogy ez a valamikor nagyon erős sportember a hatvanas-hetvenes években végig betegeskedett. Lelkileg azonban nem tudták megtörni. Halála előtt egy évig Jób könyvéről prédikált a naszályi templomban.

Egyetem előtt, amikor katona lettem, én voltam az első, akit megfenyítették a kommunista tiszték. A politikai tiszt úgy kezdte, szóval maga papgyerek; na én majd egy év alatt kiírtom magából a klerikális reakciót. Én meg azt hittem, történelemórán vagyok még a gimnáziumban, és azt mondtam, hogy klerikalizmus a katolikusoknál van, én meg református vagyok. Az eskütételre eljöttek a szüleim, szegények utolsó nagyobb útja volt. Engem külső őrségbe raktak. Minden kiskatona kint a városban, én meg este hatkor jöhettek be, és találkozhattam a szüleimmel. Édesanyám sírt, amikor megtudta, hogy én voltam az első, akit megfenyítették. Édesapám viszont azt mondta: fiam, én azon lepődtem volna meg nagyon, ha nem téged fenyítenek meg.

**- A rendszerváltozást úgy az egyházban, mint a világban már érett fővel élted meg, és ez nyilván meghatározza azt is, ahogyan ma látod az egyház helyzetét.**

- Igen. Az elmesélt élményekből, érzelmekből is következett, hogy részt vettem a Református Egyházi Megújulási Mozgalomban, amelyet Németh Géza<sup>1</sup> bácsi szervezett a rendszerváltozás előtti években. Az egyházmegyéből hárman voltunk benne világiak Kálmán Attilával<sup>2</sup> és Szűcs Attilával. Nagyon élő, jó csapat volt az. Akkor egy egészséges várakozás, tisztességes hit és remény élt, hogy változni fognak a dolgok. Most inkább közömbösség, bántó közepszerűség, megfelelési kényszer jellemző.

Pedig az Úristen mindig ad figyelmeztetéseket, nyitva áll a megújulás útja. Ilyen figyelmeztetés volt a kegyelmi botrány, de úgy látszik, nem volt elég. Következmények nélküli egyház lettünk.

Nemrégiben egy egyházi rendezvényen, ahol a dunántúli egyházmegye teljes vezérkara jelen volt, szembesítettem őket néhány alapvető problémával, és az egyházvezetők közül a katolikus Beer Miklóst és az evangélikus Fabiny Tamást hoztam fel pozitív példaként. Részükről nagy hallgatás volt a válasz; ellenben sokan, főleg világiak odajöttek, ölelgettek. Pedig csak azt mondtam el, ami legalább egy évtizede nyilvánvaló, hogy folyik a hatalommal való összebútorozás, és ez kárára van az egyháznak.

Sokszor úgy tűnik, hiábavaló az ilyen nyíltság, hogy nincs következménye, hogy mindenkinek a saját bőrén, a saját életében, a nyomorúságán keresztül kell megszenvednie az igazságot. Néha mondják nekem, hogy „Ott a szép családod, unokáid, ott a gyülekezeted, örülj annak, nem kell neked ilyesmikkel foglalkozni”. De hát a madárnak sem lehet megtiltani, hogy énekeljen. Sőt, én úgy fogom föl, hogy kötelességem is átadni keresztény élettapasztalatomat. Négyszemközti beszélgetésben még elmegy az, hogy Igen, igen, Géza bátyám, de ezért meg ezért nem lehet, és jönnek mindenféle magyarázatok. Ez nem megy, amikor nyíltan beszélünk a dolgainkról.

**- Közismert, hogy a református tanítás a zsinat-presbiteri egyházzól, a világiak szerepéről mindig csak felemás módon érvényesülhetett egyházunkban, mert kisebbségi egyház volt egy feudális rendszerben. Még hierarchikusabbá vált a kommunista időszakban. Hol volt számodra mégis igazi tapasztalat a rendszerváltozás előtt a közös megélés, a lelki közösség?**

- Élő tapasztalataimat mondhatom el. Az 50-es és 60-s években nemcsak Tatán, de Naszályon is nagyon intenzív egyházi élet volt teli templommal, több énekkarral, annak ellenére, hogy fizikailag megnyomorították az egyházakat, elsősorban papokat,

<sup>1</sup> A korszak egyik legnagyobb hatású, ellenzékiessége miatt a hivatalos egyházból két évtizedre kizárt református lelkésze; számos nem engedélyezett missziói munkaág kezdeményezője.

<sup>2</sup> Később a Dunántúli egyházkerület főgondoka, majd a Zsinat világi elnöke; az Antall-kormány alatt művelődési és közoktatási államtitkár.

de a gondnokokat, presbitereket is. A külső nyomorúság ellenére lelkileg, erkölcsileg sokkalta jobb helyzetben volt az akkori egyház.

1973-ban eldöntötte a presbitérium a falunkban, hogy renoválják a templomot. Csakhogy édesapám szívinfarktussal kórházba került. Én nyáron az egyetemről hazajőve, 21 évesen kellett, hogy a helyére álljak. És mellém állt az egész falu, nemcsak a reformátusok, sőt a kommunista TSZ elnök is, és mindent megcsináltunk, amit kellett. Mit látok a mai egyházban? Kishitúséget. Ha nem fizet mindent az állam, akkor nem lehet megoldani. A kommunista időszak kellős közepén 1973-ban lehetett? Egy szinte gyerek meg tudta szervezni, mert minden jó szándékú ember mellé állt.

Az egyházvezetés persze kollaborált, hiszen csak úgy lehettek püspökök, esperesek, de az alsó papság és a gyülekezetek lelkileg, erkölcsileg erősek maradtak. Ma ellenkezőképp van. Az én életemben nem volt még az egyházunk olyan erkölcsi, lelki mélyponton, mint amit a kegyelmi botrány mutat.

Körülöttünk egymást követik a gyűlöletkampányok. Mindenki ellenség, aki nem a mi hívünk, nem a mi pártunk tagja. És abban, hogy ennyire kettévált az ország az egyháznak is felelőssége van. Nekünk kellett volna az Úr Jézushoz finomítani, idomítani a világot, helyette az egyház idomult a világhoz.

Őszintén ki kell mondani, hogy az a bizonyos kegyelmi ügy nem egyetlen ember bűne. A legnagyobb hibát valóban a püspökünk követte el. De ahhoz, hogy ez megtörténhessen, éveken át kellett a hódolók, az asszisztálók serege. Ezt csak egy nyilvános egyházi bűnbánat hozhatná helyre. Vannak csoportok, imaközösségek, ahol ez megtörtént, de szükség lenne rá az egész társadalom színe előtt is. Akik asszisztáltak ehhez a helyzethez, azoknak is bűnbánatot kellene tartaniuk. Sőt nekünk is. akik elleneztük ezt a helyzetet, de mint látható, rosszul, gyengén prófétáltunk. Ehelyett most agyonhallgatás van, továbbra is következmények nélküli egyház vagyunk.

### **- Hogyan alakultak az egyházi tisztségeid, kapcsolataid?**

- 30 évig voltam presbiter, az egyházkerület tanácsosa és a közgyűlés tagja, egyházmegyei főjegyző, (gondnokhelyettes) később gondnok<sup>3</sup>.

Személy szerint testvéri kapcsolatom volt egyházi vezetőinkkel idehaza és határon túl is. Nagyon áldott alkalmakban lehetett részem. De nem tudom megérteni a sodródást, a semmitmondást, ami most megy. Fáj, a hallgatás, amikor egy kisegyházat, amely áldott karitatív munkát végez, pár millió forint adótartozásra hivatkozva tönkretesznek. És eközben nálunk milliárdok folynak be ingatlanok révén. A zsinati központ mára szinte egy ingatlanhasznosító kft. lett. Akkor azonban nem szólalunk meg, amikor gyűlöletkampányok indulnak különböző társadalmi

<sup>3</sup>A református egyházban az egyházmegye a katolikus főesperességnek felel meg, melyet – mint minden egyházi szintet – paritásos alapon vezet egy lelkész és egy világi, az egyházmegyét esperes és gondnok, az egyházkerületet püspök és főgondnok, az országos egyházat a zsinat lelkészi és világi elnöke.

csoportokkal szemben. Én tisztelem, szeretem egyházi vezetőinket, de úgy látom, sokszor mást tesznek, mint ami az igazi feladat lenne. Ami most van, azt, nem szabadna legitimizálni. Ha nem lehet ellene tenni, akkor pedig föl kellene állni, akár a zsinati elnökségből is. Az egyház központja elsősorban lelki központ legyen, nem ingatlanhasználó hivatal.

**- A rendszerváltozás számokra a közéleti szerepvállalást is elhozta.**

Ahogy mondtam, a megújulásért való tevékenységem nekem, ahogy néhányan másoknak is, az egyházban kezdődött. De a beszélgetésekben kezdetektől fogva szó volt közéleti kérdésekről is. Aktívan bekapcsolódtunk például az erdélyi segélyakciókba. Felejthetetlen élmény volt az 1988-as lakitelki találkozó, ahová én vittem Kálmán Attilát a Trabantommal. Kézzel fogható volt a hatalmas szabadságvágy és az, hogy mindannyian, jó 300 ember ugyanazt akartuk. Attilával kezdük szervezni a megyében az MDF-et, amelyből 1989 végén kiléptem, és akkor kapcsolódtam bele a Kisgazdapárt szervezésébe. Sajnos elég későn, mert addigra az értelmiségnek az a része, amely közéleti szerepet akart vállalni, már elköteleződött máshol. De az alapvető célok akkor elég egyértelműek voltak. Azt, hogy ruszlik haza nemcsak Orbán Viktor mondta ki, sokan mások és korább is. Én magam például 1989 februárjában egy tatai tüntetésen egy IFA tetején állva.

**Kevés ember mert az elmúlt években olyan kritikusan fogalmazni az egyház állapotával kapcsolatban, mint te. Hogy látod, mi játszotta a főszerepet abban, hogy a rendszerváltozás idejében táplált reményekből oly kevés vált valóra?**

- Az egyik fő oknak azt tartom, hogy a kárpótlási törvény csak az épületeket adta vissza az egyháznak. Az MDF vezetése nem értett egyet velünk kisgazdákkal mint koalíciós partnerrel, akik reprivatizációt szerettük volna, így az egyházi földek visszaadását is. Itt az 1947-es földbirtok viszonyokra gondolok, amikor a nagybirtokot már megszüntették. De ott voltak a gyülekezetek papi, kántori, harangozó földjei. A református egyház esetében ez közel 30.000 hektárt jelentett. Én akkor kisgazda elnökségi tag voltam, képviselő csak kicsit később lettem. De Antall József kétszer is tárgyalt a kisgazda elnökséggel a reprivatizációról. Én magam is mindkétszer felszólaltam, de nem tudtuk meggyőzni. Számomra ez kulcskérdés volt. Mert azt láttam, hogy van lelkesedés a gyülekezetekben, nő a templomlátogatás, szerveződnek az énekkarok, de ha nem tudnak anyagilag önállóvá válni, ismét el fogják veszteni a függetlenségüket, és zátonyra fut a rendszerváltozás az egyházban.

Mint szakember, agrármérnökként mondom, hogy az a 30 ezer hektár, ami átlagban gyülekezetenként tíz hektárt tesz ki, egy viszonylagos anyagi biztonságot tudott volna biztosítani. Gondoljunk bele: egy hektár értéke kétmillió Ft felett van. Azt

bármilyen módon hasznosítva, sok mindenre lett volna anyagi fedezet: kántori fizetésre vagy akár a hitoktatásra, amiben most szintén teljesen az államra vagyunk utalva. Gondoljunk csak bele, hogy mennyi lenne legalacsonyabban számolva is a földjáradék 1947-ig visszaszámolva.

Ezt a vagyont indokolatlanul nem kaptuk vissza, de eközben szintén indokolatlanul milliárdos ingatlanokat kaptunk, azt azonban politikai szövetségesként, függetlenségünk feladása fejében. Ennek a vagyonnak legalább egy részét vissza kellene adni. A társadalom szemében akkor lehetünk ismét só és kovász, ha le tudunk mondani önként valamiről. Akkor nem, ha ez majd csak egy közéleti változás miatt külső kényszerre történik. Bárcsak történne egy első, szimbolikus lépés. De szomorúan látom, hogy erre egyelőre nincs hajlandóság. Ha ez megvalósult volna, én úgy hiszem, másképp alakult volna az egyházunk helyzete.

Természetesen nem vagyok az épületek ellen. Sok gyülekezet áldott szolgálatot végez abban, amit visszakapott. Az viszont rombol, nem épít, amikor egy kormánypárti polgármester révén nekiállnak átvenni mindenféle intézményeket úgy, hogy csak táblacsere történik. És van, amikor éppenséggel a polgármester erősködik, hogy vegyen át, mondjuk, egy iskolát az egyház, mert akkor több támogatást fog kapni.

**- Amit mondasz Géza, rendkívül fontos, mert jelentős részt magyarázza, hogy a külső kényszer megszűnése ellenére miért maradt meg a hiperhierarchizált egyház. Én senkitől nem hallottam ilyen világosan megfogalmazni, hogy gyakorlatilag egy vagyonátcsoportosítás történt alulról fölfelé. A gyülekezetek nem nyerték vissza anyagi önállóságukat, miközben az egyház olyan vagyont kapott az államtól, ami nem indokolható, és ami fölött az egyházi vezetés rendelkezik jótetszése szerint.**

**Egy másik olyan kérdés, ahol a valóság feszültségben van egyházunk tanításával a papközpontúság. Korábban ez is elkerülhetetlen volt a külső körülmények miatt, de nem változott ez 35 év alatt sem. A valóságban nyoma sincs annak a paritásnak lelkészi és világi elem között, amelyet az egyház alkotmánya előír.**

Kálmán Attila, egyszer azt mondta, hogy mivel mi világiak nem tudunk minden nap jelen lenni az egyházban, teljes paritást nem tudunk teremteni, de azért a mi egyházmegyékben 30-35%-os beleszólásunk van a döntésekbe. Sajnos, ez kivételes. A legtöbb egyházmegye nagyon messze van ettől. Soknál inkább 5% a jellemző.

Ennek részben az az oka, hogy ma, tisztelet a kivételnek, világi egyházi tisztségre nem olyanokat választanak, akinek ez a legfontosabb. Én őszintén mondom, hogy az egyházmegyei gondnokságot nagyobb tisztségnek tekintettem, mint hogy az Országgyűlés alelnök voltam. Ma inkább olyanok vannak, akiknek sok más fizetett tisztségük mellett az egyházi is egy, de sokadrangú.

Probléma az is, hogy a világiak sokszor nem mernek megszólalni. Kisebbségi érzésük van. Én 1979 és 1982 között Budapesten elvégeztem a 3 éves levelező teológiát. Mások mellett Kovách Attila püspök úr is kapacitált, hogy legyek lelkész, én azonban azt mondtam, hogy lelkészhiány nincs – akkor tényleg nem volt már – viszont nagyon kevés a hívő agronómus.

Ezeknek a tanulmányoknak köszönhetően azonban, alapvető teológiai ismeretek birtokában megvolt bennem egyfajta biztonságérzet, minimális önbizalom, hogy mertem megszólalni nyilvánosan az egyház ügyeiben. És mertem 2002-ben egy Politika az ige tükrében című füzetkében leírni gondolataimat hitemen, tapasztalataimon átszűrt gondolataimat egy nem szaktudományos, de teológiai kérdésben.

### **Miben látod még a remélt jó elmaradását?**

Sokat rombolt, a kényelemszeretetet. Az apámék idejében a lelkészek többségének az életszínvonala egy átlagértelmiségié alatt volt. Ma nem. Fizikai értelemben jobb állapotba jutottak, lelkiileg, erkölcsileg nem. Pontosan azért, mert elvesztettük a függetlenséget.

Oka szomorú állapotunknak a címkézés is. Aki bármi kritikát mondott az egyházzal kapcsolatban, arra először azt mondták, hogy komcsi, libsi, sorosista stb. Amikor megszólaltak olyan emberek, akik ott éltek az életüket az egyházban, akkor jött az, hogy ők sértődöttek. Nem arra figyelünk, hogy mit mond valaki, az üzenetre, hanem hogy hogyan lehet azt hatástalanítani. Én mindig csak gyarló üzenetvivőnek tekintettem magamat, egy átlagos szellemi képességű embernek, akinek környezetében mindig voltak sokkal okosabbak. (Az öcsém például az MTA tagja, komoly tudós.) De hívő emberként mindig arra figyeltem, hogy mi az, ami rám bízott, mit kell nekem megtennem, elmondanom.

De talán a legnagyobb baj a közömbösség. A lelkészek félnek, alkalmazkodnak, meghunyászkodnak. A világiak meg azt mondják, hogy az egyház a papok dolga, intézzék ők.

### **És mit gondolsz a jövőről? Milyen remény, jövőkép él benned?**

Reménykedem a fiatal lelkészekben. A tatabányai gyülekezet nagy, több beosztott és segédlelkész van, váltják is egymást, vendég lelkészeket is sokszor hívnak. Az esti alkalmak, amikor együtt beszélgetünk az igéről, énekelünk, imádkozunk, lelki közösséget, de egyfajta szellemi műhelyt is jelentenek. Én is sokat tanulok belőle, de az is jó, hogy amióta nyugdíjas vagyok, a sok kertészkedés közben az Úr Jézussal is sokat vagyok, és amit kapok, azt igyekszem én is tovább adni. A családomnak, de az egyház nagyobb közösségének is.

Azután természetesen vannak jó példák. Van, hogy gyerekeik révén váltak szülők is igazi, hívő, úrvacsorázó gyülekezeti tagokká. Van ilyen házaspárok esetében is, bár sajnos gyakoribb, hogy a nem hívő házastárshoz alkalmazkodik a hívő.

Nagy lehetőség az ökumené. Nálunk komoly hagyománya volt az ökumenikus imahétnek. Azt szeretném, ha az nem érne véget a szép közös istentiszteletekkel, misével, hanem folytatódna; ha utóélete lenne, ha a világiak egymást erősítve vállalnának nagyobb, aktív szerepet az egyházi élet formálásában.

Most tíz éve halt meg Kálmán Attila. Előtte nem sokkal látogattam meg. Énekeltük a kedves énekeit, imádkoztunk. És akkor megkérdezte, hogy megvan-e még a régi Trabantom, amivel egykor Lakitelekire vittem. Mondtam, hogy helyette egy öreg Suzuki van most. Nem baj, mondta, akkor azzal kellene újra lemenni. Igen, válaszoltam, csak, sajnos, most már ott nem sátor van, hanem milliárdos népfőiskola. Igen, ez baj, mondta ő, nem sokkal halála előtt.

Valóban, gyakorlatilag mindenre, ami jó volt, lelkesedésből, önkéntességből fakadt és független volt, rátelepedtek az anyagi, politikai szempontok, kényszerek. Az elmúlt tíz évben pedig hatványozottan rosszabbá vált a helyzet. Fáj az, ami az egyházzal történt, fáj az, ami a közéletben látható. Ezt mi, a rendszerváltó generáció éljük meg talán legrosszabban. De hát az Úristen Mózesnek sem engedte meg, hogy belépjen az ígéret földjére. Az utánunk jövőknak, az unokáinknak vagy az ő gyerekeiknek az idejében azonban hiszem, hogy lesz majd igény igazi, nem papír-kereszténységre és azon alapuló politikára is, ahol Isten és család valóban azt fogja jelenteni, amit kell, hogy jelentsen, amikor az üres hagyomány, vagy a kultúrkereszténység helyett az igazi, az Úr Jézussal való személyes kapcsolaton alapuló kereszténység fog érvényesülni.

Erre a politikai életnek is szüksége lenne; azért, hogy legyen egy belső, erkölcsi kontroll. Az, ami csak nevében keresztény, az erre nem alkalmas.

**Amikor négy éve Pro Pannonia Reformata kitüntetést kaptál, a laudációban nagyon hangsúlyos volt életed egyenes vonalú, hűséges volta.**

- Nagyon sok gyarlóságom van, de azt valóban mondják mások is, hogy én ugyanazt képviseltem a '70-es években, a rendszerváltozáskor, akkor, amikor parlamenti alelnök voltam és most is, amikor egyszerű nyugdíjas vagyok. Mert én tényleg mindig csak az Úr Jézusnak akartam megfelelni, soha nem embereknek.

*Az interjút készítette dr. Zalatnay István*

*Az interjú megjelent az Egyházforum 2025/4. számában*